
DOI: <https://doi.org/10.47960/2303-7431.19.31.2024.130>

UDK: 37.06:159.922.7

Pregledni članak

Primljeno: 11. II. 2024.

Prihvaćeno: 18. III. 2024.

JELENA BAČIĆ

Univerzitet u Banjoj Luci, Filozofski fakultet

jelena.bacic13@gmail.com

RAZLIKE U STAVOVIMA RODITELJA I NERODITELJA O FIZIČKOJ KAZNI – PREGLED ISTRAŽIVANJA

Sažetak

Fizičko kažnjavanje disciplinska je strategija koja podrazumijeva upotrebu fizičke sile, namijenjene da djetetu nanese bol, ali ne povredu, radi promjene ili iskorjenjivanja nekoga nepoželjnog ponašanja. Brojni roditelji često je koriste, ali se nešto rjeđe govori o stavovima neroditelja o fizičkoj kazni. Neroditelji su ljudi koji nemaju vlastitu djecu, ali se pretpostavlja da će ih imati u budućnosti. Cilj je ovoga rada bila usporedba stavova roditelja i neroditelja o fizičkoj kazni. U radu je analizirano 14 studija kvantitativnoga tipa. Pretraživane studije ispitivale su stavove roditelja i/ili neroditelja o fizičkoj kazni, a u obzir došli su roditelji djece normativnoga razvoja, bez kroničnih ili akutnih bolesti. Neroditelji su bili adolescenti ili studenti. Pretraga studija vršena je u *online* bazama podataka, a analizirane su one koje su registrirale stavove (ne)roditelja o fizičkoj kazni te su ispitivale mogućnost njihovih mijenjanja. Analiza studija sugerira da neroditelji manje odobravaju upotrebu fizičke kazne od roditelja, ali samo ako smatraju da je fizička kazna koju su sami doživjeli u djetinjstvu bila neopravdana. Informiranje o posljedicama fizičke kazne može i kod roditelja i kod neroditelja dovesti do manje podrške fizičkoj kazni. U radu su detaljnije prikazani rezultati studija i sugerira se

da bi bilo korisno usporediti stavove (ne)roditelja i o drugim odgojnim strategijama.

Ključne riječi: roditelji; neroditelji; stavovi; fizička kazna; odgojne strategije

Uvod

Fizičko kažnjavanje djece predstavlja disciplinsku strategiju koja podrazumijeva upotrebu fizičke sile, predviđene da djetetu nanese bol, ali ne povredu, radi promjene ili iskorjenjivanja nekoga oblika nepoželjna ponašanja (Straus, 2001). Fizička kazna ima razne oblike: udaranje djeteta po zadnjici (rukom ili nekim drugim predmetom), udaranje djeteta po ruci ili nozi, štibanje, šamaranje, vučenje za uho, udaranje po glavi, protresanje, udaranje remenom i dr. (Gershoff, 2002).

U pitanju je metoda koja je vrlo zastupljena i koju roditelji često koriste, ali i nastavnici u nekim geografskim područjima (Visser et al., 2022). Primjerice, iako je u Švedskoj i Finskoj zakonski zabranjena upotreba fizičke kazne nad djecom (Ellonen et al., 2015), u nekim dijelovima Australije i SAD-a dopuštena je ne samo roditeljima nego i nastavnicima (Visser et al., 2022).

Procjenjuje se da u svijetu 80 % djece doživi neki oblik fizičke kazne (UNICEF, 2014). Ako govorimo o državama na području Balkana, istraživanja sugeriraju da je fizička kazna vrlo zastupljena fizička metoda, toliko da je doživljava oko 70 % djece u Makedoniji i Crnoj Gori, 55 % djece u Bosni i Hercegovini te više od 40 % djece u Srbiji (UNICEF, 2015, prema Petrović, 2021). Najčešći su oblici fizičke kazne na području Balkana šamar i udaranje po zadnjici (Bilić & Bilić, 2013).

Fizička kazna može se koristiti kao dominantna odgojna metoda ili kao nadopuna drugim metodama radi „pojačavanja“ verbalne poruke (Taylor et al., 2016). Istraživanja sugeriraju da roditelji najveću podršku daju primjeni udaranja po zadnjici (tzv. *spanking*), jer vjeruju kako ona ne nanosi mnogo štete ili bola djetetu te je relativno bezopasna odgojna metoda (Gagné et al., 2007; Walker et al., 2021).

Postoje različite teorije i modeli koji objašnjavaju zastupljenost i pojavu fizičke kazne nad djecom. Jedna je od prvih teorija *teorija socijalnoga učenja* (Bandura et al., 1961) koja pretpostavlja da jedinke uče ponašanja na osnovi promatranja i imitacije modela. U kontekstu fizičke kazne teorija predviđa da će osobe, koje su odrasle u domovima gdje se primjenjivala fizička kazna, promatrati i učiti da je to ponašanje legitiman način odgoja djeteta. Drugim riječima, usvojiti će nasilnije strategije odgoja djece.

Socijalno-situacijski model (Gelles & Cornell, 1985) proširuje teoriju socijalnoga učenja i sugerira da je pojava fizičke kazne posljedica djelovanja dviju grupa čimbenika: strukturalnih (primjerice nizak socioekonomski status) i kulturalnih (primjerice norme o odgovarajućemu načinu odgoja djece). Nepovoljni strukturalni čimbenici, kao što je nizak socioekonomski status, izazivaju dugotrajne frustracije kod roditelja, a ta frustracija može se pokušati *istresti* nad djecom. Kulturalni čimbenici (norme koje podržavaju upotrebu nasilnijih odgojnih strategija, među njima i fizičke kazne) nude podršku *iskaljivanju* stresa i frustracije nad djecom, što zajedno vodi češćoj upotrebi fizičke kazne nad djecom.

Dominantan narativ koji okružuje korištenje fizičke kazne u odgoju djece jest taj da njome odgajatelji žele kod djeteta eliminirati nepoželjne oblike ponašanja, kao što je, primjerice, agresivnost djeteta prema drugoj djeci, predmetima ili životinjama (Poulsen, 2019; Velimir, 2023). Cilj je roditelja u ovoj situaciji dijete naučiti da je agresivnost nepoželjan oblik ponašanja, ali je upotreba fizičke kazne u ove svrhe diskutabilna. Naime, primjenom fizičke kazne (koja podrazumijeva određenu razinu agresije) roditelj šalje dvostruku poruku – poručuje djetetu da ne treba biti nasilno, a on sam koristi nasilne strategije u odgoju djeteta (Gershoff & Grogan-Kaylor, 2016). Ovakvo ponašanje roditelja sadržano je u narativu „radi kako ja kažem, ne onako kako ja radim“ (Gershoff, 2013).

Druge instance u kojima roditelji koriste fizičku kaznu jesu kada je dijete neposlušno, npr. odbija jesti ili obaviti osobnu higijenu (Poulsen, 2019), dijete sebe dovodi u opasnu situaciju, primjerice trči da samo pređe ulicu ili pruža ruku prema uključenoj pećnici (Straus & Stewart, 1999), krši pravila koja su uspostavljena i predstavljena, bježi sa sati iz

škole (Mweru, 2010), govori neistine ili skriva istinu od roditelja (Yang, 2009), dijete ima napade bijesa (tzv. tantrume) na javnome mjestu (Poulsen, 2019), ili kada roditelji uvide da druge odgojne metode ne djeluju na dijete i ono ne mijenja svoje ponašanje (Mweru, 2010). Doživljeni stres i frustracija kod roditelja također mogu biti prediktori korištenja fizičke kazne – roditelje je nešto iznerviralo i pokrenulo lavinu neprijatnih emocija, koje su oni kasnije *iskalili* na djetetu (Khalil, 2019). Neki roditelji mogu koristiti fizičku kaznu kako bi naveli dijete da ostvaruje bolji školski uspjeh (Mweru, 2010).

Stavovi mogu biti dobri pokazatelji bilo kakva ljudskog ponašanja, pa tako i (ne)upotrebe fizičke kazne. Istraživanja sugeriraju da osobe koje vjeruju u korisnost fizičke kazne, i to da ona može dovesti do pozitivnih ishoda kod djece, i sami češće koriste fizičku kaznu u odgoju svoje djece (Gagné et al., 2007; Walker et al., 2021; Yang, 2009). Najčešći stavovi koji su prisutni kod roditelja koji fizički kažnjavaju svoju djecu jesu ti da fizička kazna ne može nanijeti djetetu ozbiljne fizičke povrede te da je to način iskazivanja brige za dijete (Burns et al., 2021; Gagné et al., 2007). Neki roditelji vjeruju da je fizičko kažnjavanje neophodan dodatak drugim odgojnim strategijama (Witt et al., 2021). Važnu ulogu imaju i devalvirajući stavovi prema djeci. Preciznije rečeno, roditelji koji vjeruju da se djeca moraju tući, jer drugačije neće naučiti osnovne prikladna ponašanja, imaju veću vjerojatnost upotrebe fizičke kazne nad djecom (Chung et al., 2022).

Istraživanja koja su dosad ispitivala stavove prema disciplinskim strategijama u odgoju djece mahom su se temeljila na roditeljima. Studije su se usredotočivale na razloge korištenja fizičke kazne, učestalost njezine upotrebe te posljedice koje ostavlja na djecu (Erkman & Rohner, 2006; Landon et al., 2017; Lokot et al., 2020). Iako su u literaturi dosad široko proučavani stavovi roditelja, malo prostora posvetilo se stavovima neroditelja o korištenju odgojnih strategija. Terminom *neroditelji* označavaju se ljudi koji nemaju vlastitu djecu niti se trenutačno brinu o nekome djetetu na dnevnoj bazi. Ova grupa pogodna je za ispitivanje, jer se razvojno nalaze u razdoblju u kojemu se isprepliću dvije stvari: oni sami nedavno su proživjeli različite odgojne strategije od svojih roditelja, a

razmišljaju o osnivanju vlastite obitelji i odgovarajućim načinima odgoja vlastite djece (Lee, 2006). Neroditelji koji su najčešće bili subjekti istraživanja jesu studenti, između 18 i 25 godina (Budd et al., 2012; Holden et al., 2014). Kada ih se pita koje bi odgojne strategije koristili u odgoju djece, većina njih navodi nenasilne strategije, kao što su razgovor s djetetom i verbalna objašnjenja o tome zašto je određeno ponašanje neprihvatljivo. Velik broj studenata ističe važnost emocionalne podrške djetetu i konstantne emocionalne prisutnosti roditelja u životu djeteta (Zvyaglova & Elkina, 2021). Djeluje da, za razliku od roditelja, oni na prvu ne navode fizičku kaznu kao odgojnu metodu koju bi koristili u odgoju djece (Byles, 1975).

Ciljevi su ovoga rada bili pretraga literature i prikazivanje stavova kako roditelja tako i neroditelja o opravdanosti korištenja fizičke kazne kao odgojne metode. Isto tako, cilj je bio prikazati nalaze istraživanja o tome mogu li se stavovi o fizičkoj kazni mijenjati i na koji način.

Metoda

Pretraga članaka za ovaj rad vršena je koristeći baze poput *Google Scholar*, *Refseek*, *Semantic Scholar* i *World Wide Science*. Ključne riječi u pretrazi bile su: *stavovi roditelja*, *stavovi neroditelja*, *fizička kazna* i *odgojne strategije*. Pretraga članaka vršena je na engleskome jeziku, a u obzir dolazile su metaanalize, eksperimentalne studije, pregledni radovi te empirijske i korelacijske studije.

Prvobitan odabir članaka vršen je na osnovi naslova i sažetka. U prvome krugu odabira pronađeno je 30 članaka. Daljim čitanjem radova od tih 30 iz analize je odstranjeno 16 članaka, jer su uključivali tinejdžere – roditelje. Roditeljstvo kod tinejdžera osjetljiva je pojava koja sa sobom donosi mnoštvo specifičnih stresora, stoga u ovaj rad nisu uključeni radovi čiji su uzorci podrazumijevali tinejdžere – roditelje. Pored toga, neki od radova koji su pronađeni u prvome krugu pretrage radova uključivali su roditelje djece sa smetnjama u razvoju. Roditelji djece sa smetnjama u razvoju imaju specifične stresore i nešto drugačije odgojne strategije od roditelja djece normativnoga razvoja te su u ovaj rad

uključeni samo radovi u *čijim* su uzorcima bili roditelji koji imaju djecu normativnoga razvoja.

U konačnu analizu ušlo je 14 studija koje su ispitivale stavove roditelja i/ili neroditelja o upotrebi fizičke kazne u odgoju djece, *čimbenike* koji pridonose razlikama u stavovima između roditelja i neroditelja te potencijalne načine izmjene stavova o fizičkoj kazni. Navedenih 14 studija odabrano je nakon čitanja radova u cjelini, a ispunile su kriterije koji su bili postavljeni prije same pretrage članaka: 1) ispitivale su stavove roditelja ili neroditelja o fizičkoj kazni, 2) u pitanju je odgoj djece bez razvojnih teškoća ili akutnih/kroničnih bolesti. Jedan je od kriterija bio i da su studije objavljene u posljednjih 11 godina (2013. – 2024.), ali su pronađene i studije koje su starije, a svojim nalazima i problemom istraživanja zaslužile su da se nađu u ovome radu. Iz toga razloga autorica u ovaj rad uključuje studije koje su objavljene od 2001. do 2022. godine. Najveći broj analiziranih studija anketnoga je tipa, ali su uključene i studije koje su imali eksperimentalni dizajn. Osnovne informacije o analiziranim studijama nalaze se u Prilogu 1. U radu će se najprije usporediti stavovi roditelja i neroditelja o fizičkoj kazni i opravdanosti njezine upotrebe, a prikazat će se i čimbenici koji djeluju na razlike u stavovima između ovih dviju grupa.

Rezultati

Kada je riječ o stavovima o korištenju fizičke kazne, može se uočiti da neroditelji teže upotrebi manje agresivnih odgojnih strategija (Romano et al., 2013; Walker et al., 2021). Osobe koje su roditelji daju veću podršku upotrebi fizičke kazne od osoba koje nisu roditelji (Romano et al., 2013). No, iako roditelji generalno iskazuju veću podršku upotrebi fizičke kazne, neroditelji je ne odbacuju potpuno. Istraživanja navode da neroditelji opravdavaju korištenje onih oblika fizičke kazne koje su *sami doživjeli* u djetinjstvu (Bower-Russa, 2005; Bower-Russa et al., 2001; Weisenhorn, 2017). Drugim riječima, ako su neroditelji doživljavali udaranje po zadnjici kao dominantan oblik fizičke kazne, iskazuju veće odobravanje toga oblika kazne.

Udaranje po zadnjici smatra se blažim oblikom fizičke kazne i velik broj roditelja i neroditelja vjeruje da ono ne ostavlja nikakve negativne učinke na dijete (Gallitto et al., 2021). Istraživanja pokazuju da i roditelji i neroditelji iskazuju veću podršku udaranju po zadnjici kao obliku fizičke kazne, nego npr. šamaru ili udaranju djeteta remenom (Durrant et al., 2018; Ellonen et al., 2015; Fréchette & Romano, 2015; Gallitto et al., 2021; Weisenhorn, 2017). Primjera radi, Durant i suradnici (2018) dolaze do zaključka da 40 % studenata smatra da je udaranje po zadnjici legitimna odgojna strategija, sve dok se djetetu ne nanose intenzivna bol i ozbiljna fizička povreda.

Stavovi neroditelja prema fizičkoj kazni mogu se mijenjati u funkciji percepcije opravdanosti doživljene fizičke kazne. Naime, ako neroditelji smatraju da je bilo neopravdano to što su bili fizički kažnjavani u djetinjstvu ili ako smatraju da su bili fizički zlostavljani, iskazuju manju podršku prema korištenju fizičke kazne (Deater-Deckard, 2001; Lee, 2006). Važno je i to vide li osobe doživljenu fizičku kaznu kao oblik iskazivanja ljubavi i brige od roditelja ili kao način *iskaljivanja* frustracije. Naime, osobe koje vjeruju da su bile fizički kažnjavane jer su roditelji htjeli da im usade ispravne vrijednosti i navedu ih na pravi put te vjeruju da su zaslužile da budu fizički kažnjene, spremnije su iskazati naklonosti upotrebi fizičke kazne nad vlastitom djecom (Duong, 2022; Durrant et al., 2018).

Stavovi o (ne)opravdanosti korištenja fizičke kazne mijenjaju se kada se osobama prikažu argumenti o posljedicama koje fizička kazna ostavlja na razvoj djeteta (Holden et al., 2014; Robinson et al., 2005; Romano et al., 2013). Primjerice, Holden i suradnici (2014) osmislili su eksperiment u koji su uključili roditelje i neroditelje, a predstavili su im nalaze istraživanja o štetnim učincima koje fizička kazna ima na razvoj djeteta. Nakon čitanja tekstova u kojima se pisalo o posljedicama fizičke kazne, došlo je do smanjenja podrške upotrebi iste, tj. ispitanici su nakon čitanja izjavljivali manju naklonost upotrebi fizičke kazne. I kod roditelja i kod neroditelja u eksperimentu je došlo do smanjenja naklonosti k upotrebi fizičke kazne, s tim da je kod neroditelja taj postotak bio nešto viši. Autori zaključuju da intervencije ovakva tipa imaju najviše učinaka

na ljude koji zaista nisu bili upoznati s tim da je upotreba fizičke kazne štetna za dijete. Intervencije nemaju mnogo učinka na ljude koji koriste fizičku kaznu kao dominantnu odgojnu metodu, iako su potpuno svjesni njezinih štetnih učinaka.

Robinson i suradnici (2005) u svoje istraživanje uključili su samo studente (neroditelje) radi upoznavanja s posljedicama koje fizička kazna ostavlja na dijete. Jednoj grupi studenata samo su predstavljene informacije o posljedicama fizičke kazne, dok je druga grupa imala zadatak da sama traži informacije o fizičkoj kazni, a zatim napiše argumentiran esej o (ne)opravdanosti njezina korištenja u odgoju djece. Kod studenata koji su sami tražili informacije došlo je do većega smanjenja podrške upotrebi fizičke kazne nego kod studenata kojima su samo predstavljene informacije. Autori zaključuju da je potrebna aktivna kognitivna uključenost ako se želi promijeniti neki stav, ali je isto tako potrebna i volja za promjenom stava i učenjem o primjerenim načinima odgoja djece.

Rasprava

Fizička kazna disciplinska je strategija koja se jako često koristi u odgoju djece i podrazumijeva nanošenje boli, ali ne i povrede djetetu, radi promjene nepoželjna oblika ponašanja (Straus, 2001). Velik broj istraživanja (npr. Ellonen et al., 2015; Grogan-Kaylor & Otis, 2007) bio je usmjeren na ispitivanje učestalosti upotrebe fizičke kazne od roditelja, ali je u literaturi nešto manje prostora posvećeno ispitivanju stavova neroditelja o fizičkoj kazni. Terminom neroditelji (ili prospektivni roditelji) označavaju se ljudi koji nemaju vlastitu djecu niti se trenutačno brinu o nekome djetetu na dnevnoj bazi, ali se razvojno nalaze u razdoblju u kojemu potencijalno razmišljaju o roditeljstvu i/ili adekvatnim načinima odgoja djece (Lee, 2006). Radi sistematizacije postojećih znanja proveden je ovaj pregled istraživanja, s ciljem uspoređivanja stavova roditelja i neroditelja o opravdanosti korištenja fizičke kazne kao i o čimbenicima koji potencijalno djeluju na promjenu ovih stavova.

Dani pregled istraživanja donosi da i roditelji i neroditelji pružaju podršku upotrebi fizičke kazne, s tim da se uočava da neroditelji ipak

imaju veću tendenciju prema upotrebi nenasilnih strategija (Walker et al., 2021). Moguće je da se ovo događa zato što neroditelji imaju idealiziranije viđenje odgoja djece, pogotovo ako nisu u dugotrajnu kontaktu s nekim djetetom (Weisenhorn, 2017).

Iako neroditelji iskazuju manju preferenciju prema fizičkoj kazni, ona je i dalje prisutna. Prikazana istraživanja sugeriraju da neroditelji daju najveću podršku onomu obliku fizičke kazne koji su i sami doživljavali tijekom odrastanja (Bower-Russa, 2005; Bower-Russa et al., 2001). To se objašnjava time što velik broj ljudi racionalizira i normalizira doživljena iskustva. Roditelji su figure afektivne vezanosti i često se vjeruje da oni najbolje znaju i da sve što rade, rade za dobrobit djeteta (Demirutku, 2007). Osim toga, u obitelji se prenose vrijednosti i vjerovanja o tome koje su najučinkovitije metode za odgoj djece (Sabatier & Lannegrand-Willems, 2005). Ne treba zanemariti činjenice da se u obitelji odigrava i učenje po modelu te da se fizičko kažnjavanje može učiti i usvajati gledanjem uzora (Bandura et al., 1961; Grogan-Kaylor & Otis, 2007).

U podršci fizičkoj kazni ulogu igra percepcija doživljenoga iskustva. Ako osobe percipiraju da su bile neopravdano fizički kažnjavane u djetinjstvu ili čak da su doživjele fizičko zlostavljanje, iskazuju manju podršku upotrebi fizičke kazne u odgoju djece (Deater-Deckard, 2001; Lee, 2006). Ovakav nalaz ne iznenađuje, jer doživljaj neopravdanosti fizičke kazne kod osoba izaziva osjećaje tuge i bijesa, što služi kao prepreka upotrebi fizičke kazne nad vlastitom djecom (Durrant et al., 2018).

Kod nekih ljudi može doći do smanjenja podrške fizičkoj kazni ako im se prikažu argumenti o njezinoj štetnosti (Holden et al., 2014; Robinson et al., 2005). Ovo je slučaj kako za roditelje tako i za neroditelje. Navedeno sugerira da ima koristi od što veće diseminacije znanja o ishodima fizičke kazne i promoviranja nenasilna roditeljstva. Neroditeljima ovakva znanja mogu poboljšati razumijevanje odgoja djece i bolju pripremu za roditeljstvo, a roditeljima mogu pomoći da usvoje učinkovitije odgojne strategije i izgrade kvalitetniji odnos sa svojom djecom, pogotovo ako se uzme u obzir da fizička kazna narušava kvalitetu odnosa roditelj – dijete (Del Hoyo-Bilbao et al., 2017; Simons et al., 1994).

Intervencije ovakva tipa najviše djeluju na ljude koji nisu bili upoznati sa štetnim učincima fizičke kazne – nemaju učinak na ljude koji su upoznati s učincima fizičke kazne, ali je i dalje koriste (Holden et al., 2014). Navedeno ima smisla ako ga promatramo u kontekstu toga da je stavove ljudi lakše promijeniti ako su manje stabilni (Olson & Zanna, 1993). Pored toga, da bi se stav mogao promijeniti, bitno je da postoji i volja za njegovom promjenom (Robinson et al., 2005), a roditelji koji redovno koriste fizičku kaznu potencijalno će je smatrati najučinkovitijom strategijom i bit će manje naklonjeni njezinu iskorjenjivanju iz svoga repertoara ponašanja (Ellonen et al., 2015; Fakunmoju, 2024). Osim toga, takvi roditelji bit će manje spremni slušati savjete stručnjaka za odgoj djece i mentalno zdravlje (Taylor et al., 2017).

Doprinos ovoga rada ogleda se u tome da su prikazani nalazi istraživanja koja su se bavila stavovima roditelja i neroditelja o upotrebi fizičke kazne nad djecom. Prikazani su i čimbenici koji pridonose potencijalnim načinima promjene ovih stavova. Generalna prednost preglednih radova i metaanaliza ogleda se u tome da se analizira veći broj studija i da se sintetiziraju njihovi nalazi, što je, u neku ruku, urađeno i u ovome radu.

Da se primijetiti da je srazmjerno manji broj istraživanja koja su se bavila stavovima neroditelja (ili prospektivnih roditelja) u usporedbi s istraživanjima koja su se bavila stavovima roditelja, što bi moglo biti potencijalno ograničenje ovoga rada. Velik broj neroditelja ima već unaprijed oblikovane stavove o tome koje su odgojne strategije najučinkovitije (Bower-Russa, 2005), stoga bi bilo korisno da se veća pažnja posveti ispitivanju njihovih stavova.

Također, istraživanja prikazana u ovome radu bavila su se stavovima o fizičkoj kazni, ali nisu proučavala razlike u stavovima u upotrebi drugih odgojnih metoda, kao što su nagrađivanje, uvjetovanje, zabrane, vikanje i dr. Iako roditelji koriste fizičku kaznu kao vid discipliniranja djece, to nije jedina strategija koja im stoji na raspolaganju (Medora et al., 2001). Zaista, neki autori sugeriraju da se fizička kazna koristi kao posljednji resurs, onda kada svaka druga metoda zakaže (Mweru, 2010). Takva istraživanja, koja bi se bavila razlikama u stavovima o drugim

odgojnim strategijama, nisu uključena u ovaj rad, što bi moglo biti još jedno od ograničenja samoga rada. Poželjno je da se naredna istraživanja i pregledni radovi više posvete proučavanju razlika u stavovima o drugim odgojnim strategijama. Također, poželjno je da se takva istraživanja provode na područjima u kojima su hrvatski, srpski i bošnjački materinski jezici, jer (koliko je autoru poznato) na tim područjima nema studija ove tematike.

Pored navedenih ograničenja, prednost danoga rada ogleda se u tome da su sistematizirani nalazi istraživanja koja su se bavila stavovima roditelja i neroditelja o korištenju fizičke kazne kao disciplinske strategije. Stavovi roditelja važni su jer se oni mogu izjasniti o tome koriste li zapravo fizičku kaznu, dok se neroditelji izjašnjavaju o svojoj spremnosti da potencijalno koriste fizičku kaznu nad djecom. Uključenje navedenih grupa omogućava nam uvid u to kako se razvijaju stavovi o fizičkoj kazni i kako naposljetku dolazi do njezina korištenja. Fizička kazna, iako se koristi u odgoju djece, ima mnogo više nepoželjnih nego poželjnih učinaka. Jedini potencijalno pozitivan učinak korištenja fizičke kazne, koji je dosad registriran u istraživanjima, jest neposredna poslušnost, tako da dijete odmah prestaje s nepoželjnim ponašanjem (Gershoff, 2002). No, ni ta poslušnost ne traje dugo, što nas navodi da se zapitamo koliko je korištenje fizičke kazne zapravo opravdano. Važno je širiti znanja o učincima fizičke kazne, jer to roditeljima može pomoći da usvoje učinkovitije strategije u odgoju svoje djece, a neroditeljima da se bolje pripreme za roditeljstvo i promišljaju o odgovarajućim načinima odgoja vlastite djece.

Literatura¹

- BANDURA, A. – ROSS, D. – ROSS, S. A. (1961). Transmission of aggression through imitation of aggressive models. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 63(3), 575-582. <https://doi.org/10.1037/h0045925>
- BILIĆ, V. – BILIĆ, P. (2013). Učestalost i povezanost različitih oblika roditeljskog kažnjavanja s osjećajima i reakcijama djece. *Nova prisutnost*, 11(2), 215-235.
- BOWER-RUSSA, M. (2005). Attitudes Mediate the Association Between Childhood Disciplinary History and Disciplinary Responses. *Child Maltreatment*, 10(3), 272-282. <https://doi.org/10.1177/1077559505277531> *
- BOWER-RUSSA, M. E. – KNUTSON, J. F. – WINEBARGER, A. (2001). Disciplinary history, adult disciplinary attitudes, and risk for abusive parenting. *Journal of Community Psychology*, 29(3), 219-240. <https://doi.org/10.1002/jcop.1015> *
- BUDD, K. S. – BEHLING, S. – LI, Y. – PARIKSHAK, S. – GERSHENSON, R. A. – FEUER, R. – DANKO, C. M. (2012). Measuring attitudes toward acceptable and unacceptable parenting practices. *Journal of Child and Family Studies*, 21, 247-261.
- BURNS, K. – HELLAND, H. S. – KRIŽ, K. – SÁNCHEZ-CABEZUDO, S. S. – SKIVENES, M. – STRÖMPL, J. (2021). Corporal punishment and reporting to child protection authorities: An empirical study of population attitudes in five European countries. *Children and Youth Services Review*, 120, 1-10. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2020.105749>
- BYLES, J. A. (1975). Teenagers' Attitudes toward Parenting. *Health Education*, 6(5), 15-18. <https://doi.org/10.1080/00970050.1975.106135>
- CHUNG, K. L. – TAY, C. E. – GAN, A. Z. Q. – TAN, C. S. N. (2022). Attitudes Toward Corporal Punishment of Children: The Role

¹ Studije čiji su nalazi prikazani u odjeljku Rezultati obilježene su zvjezdicom (*).

- of Past Experience, Dark Tetrad Traits, and Anger Rumination. *Journal of Individual Differences*, 43(2), 105–113. <https://doi.org/10.1027/1614-0001/a000364>
- DEATER-DECKARD, K. – LANSFORD, J. E. – DODGE, K. A., PETTIT, G. S., & BATES, J. E. (2003). The development of attitudes about physical punishment: An 8-year longitudinal study. *Journal of Family Psychology*, 17(3), 351–360. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.17.3.351> *
- DEL HOYO-BILBAO, J. – GÁMEZ-GUADIX, M. – CALVETE, E. (2017). Corporal punishment by parents and child-to-parent aggression in Spanish adolescents. *Anales de Psicología*, 34(1), 108–116. <https://doi.org/10.6018/analesps.34.1.259601>
- DEMIRUTKU, K. (2007). *Parenting styles, internalization of values, and the self-concept* [Doctoral Dissertation]. Middle East Technical University.
- DUONG, H. T. (2022). Childhood Experiences and Attitudes toward Corporal Punishment: The Mediating Role of Perceived Efficacy of Alternative Discipline Strategies among Low-income Black, Hispanic, and White Parents. *Journal of Interpersonal Violence*, 37(19–20), 18266–18290. <https://doi.org/10.1177/08862605211035879> *
- DURRANT, J. E. – ACAR, E. – MCNEIL, J. – WATKINSON, A. M. – MCGILLIVRAY, A. (2018). Predicting Adults' Approval of Physical Punishment from Their Perceptions of Their Childhood Experiences. *International Journal of Child, Youth and Family Studies*, 8(3–4), 127–153. <https://doi.org/10.18357/ijcyfs83/4201718074> *
- ELLONEN, N. – JERNBRO, C. – JANSON, S. – TINDBERG, Y. – LUCAS, S. (2015). Current Parental Attitudes Towards Upbringing Practices in Finland and Sweden 30 Years after the Ban on Corporal Punishment. *Child Abuse Review*, 24(6), 409–417. <https://doi.org/10.1002/car.2356> *
- ERKMAN, F. – ROHNER, R. P. (2006). Youths' Perceptions of Corporal Punishment, Parental Acceptance, and Psychological Adjustment

- in a Turkish Metropolis. *Cross-Cultural Research*, 40(3). 250–267. <https://doi.org/10.1177/1069397106287924>
- FAKUNMOJU, S. B. (2024). The Effects of Perception and Childhood History on the Likelihood of Using Corporal Punishment on Children in Southwest Nigeria. *Journal of Education, Society and Behavioural Science*, 37(1), 1-14. <https://doi.org/10.9734/jesbs/2024/v37i11293>
- FRÉCHETTE, S. – ROMANO, E. (2015). Change in corporal punishment over time in a representative sample of Canadian parents. *Journal of Family Psychology*, 29(4), 507-517. <https://doi.org/10.1037/fam0000104> *
- GAGNÉ, M. H. – TOURIGNY, M. – JOLY, J. – POULIOT-LAPOINTE, J. (2007). Predictors of Adult Attitudes Toward Corporal Punishment of Children. *Journal of Interpersonal Violence*, 22(10), 1285-1304. <https://doi.org/10.1177/0886260507304550>
- GALLITTO, E. – VEILLEUX, G. J. – ROMANO, E. (2021). How Do Knowledge and Attitudes About Children's Rights Influence Spanking Attitudes? *Journal of Interpersonal Violence*, 36(17–18), 8974-8991. <https://doi.org/10.1177/0886260519852631> *
- GELLES, R. J. – CORNELL, C. P. (1985). *Intimate violence in families*. Sage Publications.
- GERSHOFF, E. T. (2002). Corporal punishment by parents and associated child behaviors and experiences: A meta-analytic and theoretical review. *Psychological Bulletin*, 128(4), 539-579. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.128.4.539>
- GERSHOFF, E. T. (2013). Spanking and Child Development: We Know Enough Now to Stop Hitting Our Children. *Child Development Perspectives*, 7(3), 133-137. <https://doi.org/10.1111/cdep.12038>
- GERSHOFF, E. T. – GROGAN-KAYLOR, A. (2016). Spanking and child outcomes: Old controversies and new meta-analyses. *Journal of Family Psychology*, 30(4), 453-469. <https://doi.org/10.1037/fam0000191>

- GROGAN-KAYLOR, A. – OTIS, M. D. (2007). The Predictors of Parental Use of Corporal Punishment. *Family Relations*, 56(1), 80-91. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2007.00441.x>
- HOLDEN, G. W. – BROWN, A. S. – BALDWIN, A. S. – CROFT CADE-RAO, K. (2014). Research findings can change attitudes about corporal punishment. *Child Abuse & Neglect*, 38(5), 902-908. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2013.10.013> *
- KHALIL, S. (2019). Corporal Punishment: Risk Factors and Frequency among a Sample of Egyptian Children Attending Primary Care Centers. *The Egyptian Family Medicine Journal*, 2(1), 1-14. <https://doi.org/10.21608/efmj.2019.67529>
- LANDON, B. G. – WAECHTER, R. – WOLFE, R. – ORLANDO, L. (2017). Corporal Punishment and Physical Discipline in the Caribbean: Human rights and cultural practices. *Caribbean Journal of Psychology*, 9(1), 1-18. <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.12185.88166>
- LEE, E. L. (2006). *Undergraduate Attitudes Toward Parental Discipline Strategies*. [Master's Thesis]. Graduate Faculty of Auburn University. *
- LOKOT, M. – BHATIA, A. – KENNY, L. – CISLAGHI, B. (2020). Corporal punishment, discipline and social norms: A systematic review in low- and middle-income countries. *Aggression and Violent Behavior*, 55, 1-19. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2020.101507>
- MEDORA, N. P. – WILSON, S. – LARSON, J. H. (2001). Attitudes Toward Parenting Strategies, Potential for Child Abuse, and Parental Satisfaction of Ethnically Diverse Low-Income U.S. Mothers. *The Journal of Social Psychology*, 141(3), 335-348. <https://doi.org/10.1080/00224540109600555>
- MWERU, M. (2010). Why are Kenyan teachers still using corporal punishment eight years after a ban on corporal punishment? *Child Abuse Review*, 19(4), 248-258. <https://doi.org/10.1002/car.1121>
- OLSON, J. M. – ZANNA, M. P. (1993). Attitudes and attitude change. *Annual review of psychology*, 44(1), 117-154.

- PETROVIĆ, K. (2021). Detection, consequences and influence of injuring a child by a corporal punishment as a method of upbringing. *Pravo teorija i praksa*, 38(4), 189-200.
- POULSEN, A. (2019). Corporal punishment of children in the home in Australia: A review of the research reveals the need for data and knowledge. *Children Australia*, 44(03), 110-120. <https://doi.org/10.1017/cha.2019.17>
- ROBINSON, D. H. – FUNK, D. C. – BETH, A. – BUSH, A. M. (2005). Changing Beliefs About Corporal Punishment: Increasing Knowledge About Ineffectiveness to Build More Consistent Moral and Informational Beliefs. *Journal of Behavioral Education*, 14(2), 117-139. <https://doi.org/10.1007/s10864-005-2706-9> *
- ROMANO, E. – BELL, T. – NORIAN, R. (2013). Corporal Punishment: Examining Attitudes Toward the Law and Factors Influencing Attitude Change. *Journal of Family Violence*, 28(3), 265-275. <https://doi.org/10.1007/s10896-013-9494-0> *
- SABATIER, C. – LANNEGRAND-WILLEMS, L. (2005). Transmission of Family Values and Attachment: A French Three-Generation Study. *Applied Psychology*, 54(3), 378-395. <https://doi.org/10.1111/j.1464-0597.2005.00216.x>
- SIMONS, R. L. – JOHNSON, C. – CONGER, R. D. (1994). Harsh Corporal Punishment versus Quality of Parental Involvement as an Explanation of Adolescent Maladjustment. *Journal of Marriage and the Family*, 56(3), 591-607. <https://doi.org/10.2307/352870>
- STRAUS, M. A. – STEWART, J. H. (1999). Corporal Punishment by American Parents: National Data on Prevalence, Chronicity, Severity, and Duration, in Relation to Child and Family Characteristics. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 2(2), 55-70. <https://doi.org/10.1023/A:1021891529770>
- STRAUS, M. A. (2001). *Beating the devil out of them: Corporal punishment in American families* (2nd ed.). Transaction Publishers.

- TAYLOR, C. A. – AL-HIYARI, R. – LEE, S. J. – PRIEBE, A. – GUERRE-RO, L. W. – BALES, A. (2016). Beliefs and ideologies linked with approval of corporal punishment: A content analysis of online comments. *Health Education Research*, 31(4), 563-575. <https://doi.org/10.1093/her/cywo29>
- TAYLOR, C. A. – FLECKMAN, J. M. – LEE, S. J. (2017). Attitudes, beliefs, and perceived norms about corporal punishment and related training needs among members of the “American Professional Society on the Abuse of Children.” *Child Abuse & Neglect*, 71, 56-68. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.04.009>
- UNICEF. (2014). *Hidden in plain sight: A statistical analysis of violence against children*. New York, NY: UNICEF.
- VELIMIR, A. (2023). *Stavovi prema fizičkom kažnjavanju djece iz autističnog spektra*. [Master rad]. Filozofski fakultet Univerziteta u Banjoj Luci.
- VISSER, L. – VAN DER PUT, C. – ASSINK, M. (2022). The Association between School Corporal Punishment and Child Developmental Outcomes: A Meta-Analytic Review. *Children*, 9(3), 383-398. <https://doi.org/10.3390/children9030383>
- WALKER, C. S. – STEARNS, M. – MCKINNEY, C. (2021). Effect of Parental Corporal Punishment on Endorsement of Its Use: Moderated Mediation by Parent Gender and Attitudes Toward Corporal Punishment. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(13-14), 6745-6768. <https://doi.org/10.1177/0886260518819878> *
- WEISENHORN, D. A. (2017). *Attitudes Toward Corporal Punishment: The Effects of Sex, Ethnicity, Military Culture, and Religion* [Doctoral Dissertation]. University of Kentucky. *
- WITT, A. – FEGERT, J. M. – RODENS, K. P. – BRÄHLER, E. – LÜHRS DA SILVA, C. – PLENER, P. L. (2021). The Cycle of Violence: Examining Attitudes Toward and Experiences of Corporal Punishment in a Representative German Sample. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(1-2), 263-286. <https://doi.org/10.1177/0886260517731784>

YANG, S. (2009). Cane of Love: Parental Attitudes towards Corporal Punishment in Korea. *British Journal of Social Work*, 39(8), 1540-1555. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcn034>

ZVYAGLOVA, M. – ELKINA, K. (2021). *The Attitude Of Modern Students Towards Family And Parenting* [Conference session]. International Scientific and Practical Conference Education in a Changing World: Global Challenges and National Priorities 2020. Yaroslav-the-Wise Novgorod State University. <https://www.europeanproceedings.com/article/10.15405/epsbs.2021.07.02.49>

Prilog 1.

Osnovne informacije o analiziranim studijama

Autor	Godina	Vrsta istraživanja	n	Glavni nalazi
Romano et al.	2013.	anketa	212 (159 neroditelja)	<p>Studenti (neroditelji) podržavaju FK.</p> <p>Ako je vide kao izraz roditeljske brige, mijenjaju stavove kada im se prikažu informacije o štetnu djelovanju FK-a.</p> <p>Ako su mlade osobe odgajane nenasilnim metodama, daju manju podršku FK-u.</p> <p>Važnost percepcije (ne)opravdanosti doživljene FK u davanju podrške istoj.</p>
Weisenhorn	2017.	eksperiment	420 vojnika 1357 studenata 732 ljudi iz opće populacije	<p>Neroditelji generalno imaju manju toleranciju prema FK-u. Što su stariji, manje odobravaju korištenje FK-a.</p>
Gallito et al.	2019.	anketa	329 studenata – neroditelja	<p>Naklonjeniji stavovi prema dječjim pravima = manja tolerancija na upotrebu FK-a.</p> <p>Bolje poznavanje dječjih prava = manje pozitivni stavovi prema FK-u.</p> <p>Pozitivni stavovi prema dječjim pravima = korištenje nenasilnih strategija.</p> <p>Više znanja o dječjim pravima = veća spremnost za zaštitu djece od nasilja i štete.</p>

Durrant et al.	2018.	anketa	480 studenata – neroditelja	<p>Studenti su davali veću podršku FK-u ako su je smatrali zasluženom.</p> <p>Ako neroditelji vjeruju da je FK zaslužena, daju joj veću podršku.</p> <p>40 % studenata vjeruje da je FK opravdana, ako se djetetu ne nanosi ozbiljna povreda.</p> <p>Najveću podršku FK-u daju studenti koji su doživjeli FK umjerena intenziteta.</p>
Walker et al.	2021.	eksperiment	393 studenta – neroditelja	<p>Neroditelji teže koristiti nenasilne strategije, ali spremniji su koristiti FK ako vjeruju da ona ima pozitivne učinke.</p>
Ellonen et al.	2015.	anketa	1358 roditelja djece do 12 godina starosti	<p>FK se još uvijek smatra prihvatljivom ako dijete naljuti roditelja.</p> <p>Roditelji smatraju da i prijetnje upotrebom FK-a mogu proizvesti željene učinke i, pored zakonskih regulativa, ne mijenjaju se stavovi o opravdanosti korištenja FK-a.</p>
Fréchette & Romano	2015.	anketa	22 831 roditelj djece do 11 godina starosti	<p>Mlađi roditelji koriste FK zbog nedovoljna znanja o drugim odgojnim metodama, FK se i dalje koristi, i to najčešće s djecom predškolskoga uzrasta,</p> <p>Dosta roditelja očekuje da FK ima pozitivne ishode, čak iako to nije vidljivo.</p>
Bower-Russa	2005	anketa	459 studenata – neroditelja	<p>Većina ljudi i prije roditeljstva vjeruje da je FK neophodna odgojna strategija.</p> <p>Teže odobravanju one vrste FK koju su i sami doživljavali.</p>
Bower-Russa et al.	2001	anketa	225 studenata – neroditelja	<p>Neroditelji imaju blaže stavove prema oblicima FK-a koje su sami doživljavali.</p> <p>Doživljena FK = zlostavljanje – negativniji stavovi prema njezinu korištenju.</p> <p>Doživljena FK ≠ zlostavljanje – pozitivniji stavovi prema FK.</p> <p>Značajan broj ljudi koji doživi FK normalizira ta iskustva.</p>

Deater-Decard et al.	2003.	anketa	425 adolescenata – neroditelja	Adolescenti: doživljena FK = zlostavljanje – negativniji stavovi prema FK; doživljena FK = zlostavljanje – negativna kognitivna reprezentacija roditelja.
Lee	2006.	anketa	248 studenata – neroditelja	Stav o djeci kao načelno odgojenijoj = korištenje nenasilnih odgojnih strategija; korištenje istih strategija kao i vlastiti roditelji (izuzetak: zlostavljana djeca).
Duong	2022.	anketa	230 roditelja	Roditelji koji su sami doživjeli FK mogu je automatizmom koristiti sa svojom djecom. Roditelji koji smatraju da je FK korisna metoda druge metode i ne razmatraju. Neki roditelji FK promatraju kao vid ojačavanja djece.
Holden et al.	2014.	eksperiment	118 neroditelja 520 roditelja	Manje naklonjenost prema FK-u kada se predstavljaju argumenti o njezinoj štetnosti. Stavovi roditelja o FK-u teže se mijenjaju nego kod neroditelja. Intervencije imaju najviše učinka na ljude koji zaista nisu znali da je FK štetna.
Robinson et al.	2005.	eksperiment	110 studenata	Manje pozitivni stavovi prema FK-u. Nakon informiranja o njezinoj štetnosti potrebno je da postoji i izvjesna volja za promjenom stavova.

Review article

Received on February 11, 2024

Accepted on March 18, 2024

JELENA BAČIĆ

University of Banja Luka, Faculty of Humanities and Social Sciences

jelena.bacic13@gmail.com

DIFFERENCES IN ATTITUDES TOWARDS CORPORAL PUNISHMENT BETWEEN PARENTS AND NON-PARENTS: A RESEARCH REVIEW

Abstract

Corporal punishment is a disciplinary strategy that entails the use of physical force designed to cause pain, but not injury to the child in order to change or erase undesirable behavior. Many parents still use corporal punishment, but not much is being said about the attitudes of non-parents towards corporal punishment. Non-parents are people who do not have children of their own but are expected to have them in the future. This research review aimed to compare the attitudes of parents and non-parents about corporal punishment. The paper analyzed 14 quantitative studies. The mentioned studies examined the attitudes of parents and non-parents towards corporal punishment, as well as the factors that can contribute to the change in those attitudes. Studies included parents of children with normative development, without chronic or acute diseases. The non-parents were either adolescents or college students. The studies were found via online databases. The analysis suggests that non-parents tend to disapprove of corporal punishment more than parents do, but only if they perceive their own corporal punishment to be unjustified. Informing both parents and non-parents about the consequences of corporal punishment can diminish their approval of the mentioned method. The review gives a detailed account of the studies' results and suggests that it would be beneficial to compare the attitudes of parents and non-parents towards other parenting strategies as well.

Keywords: parents; non-parents; attitudes; corporal punishment; parenting strategies